

Regionális szakképzési hálózatépítési projekt

A Regionális Tudományi Társaság. 2005 decemberében alakult szabadkai székhellyel, tagjai észak vajdaság számos települését képviselik. Szakmai szempontból, a regionális tudományterületek szinte minden képviselője részt vesz a kutató munkában.

A társaság céljai megegyeznek az Magyar Regionális Tudományi Társaság céljaival: a regionális tudomány művelőinek szakmai fórumot biztosítson, megismertesse és népszerűsítse a nemzetközi és hazai regionális tudomány eredményeit, bekapcsolódjon a regionális tudomány nemzetközi szervezeteibe, s ezzel terjessze a hazai tudományos eredményeket, kapcsolatot építsen ki a regionális politika alakítóival és annak gyakorlati megvalósítóival a tudományos eredmények ismertetésére, befogadására, támogassa mindazon kutatóhelyeket, felsőoktatási intézményeket és más szervezeteket, ahol a regionális tudományt művelik, vagy a jövőben művelni kívánják, pályázatokkal, ösztöndíjakkal és más kezdeményezésekkel támogassa a regionális tudomány művelőit tudományos eredményeik közreadásában és népszerűsítésében, konferenciák, tanácskozások szervezésével, valamint könyvek, kiadványok megjelentetésével járuljon hozzá, hogy a tudományterület eredményei minél szélesebb körben megismerhetők és felhasználhatók legyenek. E célokat kiegészítettük egy saját célrendszerrel: első pillére, az ismeretterjesztés, a második a fiatal szakemberek felkutatása, bevonása a munkába, valamint a tehetséggondozás, harmadik a vajdasági magyarság számára fontos területek elemzése, fejlesztési tervek készítése, valamint fejlesztési programok végrehajtása.

A Regionális Tudományi Társaság 2006-ban elkészítette, Vajdaság többségében magyarul a községeknek fejlesztési tervét, a Szülőföld Alap támogatásával. Ez a terv, egy stratégiai dokumentum, amelyben az élet minden szegmensét vizsgáltuk, a földrajzi, természeti adottságoktól kezdve, a közoktatáson, civil szektoron át a gazdaságig. A munkában számos hazai elismert és fiatal kutató vett részt és eredményeként létrejött egy 1500 oldalas dokumentum, mely elemző és stratégiaalkotó részből áll. Ezt az anyagot számos alkalommal bemutattunk mind Vajdaságban mind Szerbiában. A 2007-es évben e stratégiai publikálásaként két kötetünk jelent meg: Kistérségek életereje és a Kistérségi távlatok (SWOT- és Mactor elemzés) címmel.

A kidolgozott stratégia kimondja, hogy a következő lépéseket kell megtennünk annak érdekében, hogy a vajdasági magyarság fennmaradjon:

- meg kell szüntetni a gazdasági életet erősen zavaró, politikai és etnikai feszültségeket;
- intenzíven továbbépíteni az extenzív gazdasági fejlődést meghatározó, lokális és regionális infrastruktúra-rendszereket;
- tudatosan és hatékonyan működtetni a régió teljes lakosságát involváló képesítési tudásmenedzsment-koncepciót;
- intenzíven továbbépíteni a régió belső és határokon átnyúló kis- és nagyregiók együttműködési kapcsolatrendszerét;
- hatékony marketingtevékenységet kell folytatni a régió erőforrásainak, sajátos, egyedi, megkülönböztető különlegességeinek, komparatív előnyeinek és fejlesztési céljainak a lehető legszélesebb körű ismertetésére.

Sajnos ez a stratégiai munka csak arra adott lehetőséget, hogy felmérjük a jelenlegi helyzetet és egy általános követendő stratégiát fogalmazzunk meg, az operatív programok kidolgozására már nem voltak adottak a feltételek, pedig ahhoz, hogy a stratégia ne maradjon égbe kiáltott szó, az utolsó lépést a konkrét tevékenységeket meghatározó operatív

programokat is ki kell dolgoznunk. Az operatív programokra azért van szükség, mert ezek birtokában már konkrét fejlesztési forrásokat tudunk az egyes projektekhez hozzárendelni.

A kutatás célja:

Az oktatás regionális szintű modellezése a cél, olyan – a piacgazdaság szükségleteire építkező felsőoktatás és felnőttképzés megajánlása, amely a munkaerő-piaciváltozások hordozója is egyben. A kutatásban lehatárolt terület a Vajdaság és a dél magyarországi térségek, ahol fontos a határon átvélő új irányelvek definiálása a felnőttképzési szolgáltatásban és a regionális felsőoktatásban.

A Regionális szakképzési elemzések című projekt célja, hogy az elkészült stratégia alapján kidolgozza az oktatás, és szakképzés fejlesztési lehetőségeit, és meghatározza azokat az irányokat, amelyek felé el kell indulnunk, ahhoz, hogy a vajdasági magyarság meg tudja őrizni, illetve növelni tudja oktatási rendszerének és ezzel párhuzamosan vitalitásának alapjait. Mind az Európai Unióban mind Magyarországon az egy életen át való tanulás eszméje vert gyökeret, ami a mai folytonosan változó világunkban elengedhetetlen az egyén és még jelentősebb egy adott zárt közösség fennmaradása érdekében. A folyamatosan megújuló tudás, és tapasztalat valamint annak a menedzselése számos olyan akadály átlépését könnyíti meg, amelyet különben csak külső segítséggel vagy azzal is csak nehezen tudnánk venni.

A Regionális Tudományi Társaság folytatva elemző és stratégia alkotó programját, a már elkészült elemzések alapján meghatározhatjuk azt, hogy milyen mélyebb kutatásokra van szükségünk, amelyek eredményéből következtetéseket vonhatunk le. A projekt során empirikus kutatást tervezünk a vajdasági magyarság körében, hogy rámutathassunk a hiányszakmákra, illetve hiányosságokra az oktatásban. A kutatási anyagot feldolgozva meghatározhatjuk a fejlesztési irányokat, amelyekre építve elkészítjük az operatív programokat az oktatáshálózati tervhez. Jelenlegi meglátásaink szerint mind a szakoktatás mind a felnőttképzés rendszere változtatásra, illetve fejlesztésre szorul, amelynek a feltétele a meglévő alapokra való építkezés illetve a magyarországi felnőttképzési rendszerek átvétele. A projekt során a szakképzési rendszer vizsgálata mellett olyan alternatívákat állítunk fel, amellyel megindulhatunk egy olyan rendszer kiépítésével, ami hosszútávon tudást, munkalehetőséget adhat a vajdasági magyarság kezébe.

A projekt három fázisból áll: empirikus kutatás, a meghatározott stratégia alapján operatív programalkotás és projektgenerálás, illetve a projekt végén egy regionális fejlesztési konferencia megszervezése, amelynek a téma-középpontjában a magyar nyelvű szakképzés áll.

Tematikus áttekintés:

- 1. A határokkal szabdaltnak régió jellegzetességei (Témavezető: dr. Sefcsich György, Ricz András PhD hallgató)*
- 2. A régió oktatási rendszerének bemutatása, sajátosságai (Témavezető: dr. Gábrity Molnár Irén, Takács Zoltán PhD hallgató)*
 - A oktatás jogi hátterének elemzése
 - Felsőoktatási iskolastatisztikák a térségből
 - nemzetközi kitekintés, a tranzíciós országok időszerű oktatási rendszerei
 - Bolognai nyilatkozat – miben térünk el a papírformától, miben mutatkozik meg felsőoktatásunk hiányossága, változások az évek távlatából

- további iskolareformok és felnőttképzési célok mindkét országban
 - Karok, kapacitások – a régió perspektívái, továbbtanulási igények
 - Multidiszciplinaritás a felsőoktatásban – új igények, piacképes szakok, rugalmas felsőoktatási intézményrendszer
 - A szerbiai/vajdasági magyar felsőoktatás szervezetségéről
 - Kisebbségek és a felsőoktatás (esélyek és továbbtanulási szándék)
3. *Munkaerőpiac sajátosságai (Témavezető: dr. Somogyi Sándor, Szlavity Ágnes PhD hallgató, Rác Livia magiszterandusz)*
- Foglalkoztatottsági és munkanélküliségi statisztikák, mérlegek, munkaerőmobilitás a térségben
 - Párhuzamok: munkaerőpiac igény – egyetemi karok, felnőttképzési kurzusok kínálata
 - Munkanélküliség – a piaci szükségletek és az oktatás kapcsolatának aktuális árnyoldalai
 - A munkaközvetítő irodák helyzete, szerepe – mi az, amit tőlük elvárnak
 - Kompetenciaharc (pl. diplomahonosítási akadályok)
 - A képzési formák által delegált szakértelem minősítése szélesebb regionális és társadalmi viszonyokban
 - A szaktudás, kompetenciák a munkáltatók mérlegén – presztizs-szakmák és tipikus karrierépítés a régióban
 - Mentális állapotok – a munkaadó, illetve a munkavállaló pszichológiája a mai piacgazdasági viszonyok között a régióban
 - Hátrányok: egészségügyi állapotok, változások, amelyek a rendszerváltás következményeinek tudhatók be; a tudáskapitalizmus egészségügyi ártalmi a posztoszocialista társadalom közösségeiben
4. *Felnőttoktatás jövője a térségben (Témavezető: dr. Gábrity Molnár Irén, Takács Zoltán PhD hallgató)*
- Az oktatási rendszer innovatív kiigazításai – piaci szükségletek revíziója a felnőttoktatás új modellezésével
 - Felnőttképzésre, átképzésre irányuló hajlandóság felmérése a régióban – Kárpát-medencei felnőttképzési és szolgáltatási hálózat
 - Érvényesülési példák – munkaerő marginalizálódása, avagy javaslatok az innovatív, mobil emberi potenciál a régió sikeréhez
 - Megoldási javaslatok egységes regionális stratégia létrehozásához
 - Konklúzió: Új irányelvek definiálása a felnőttképzési szolgáltatásban és a regionális felsőoktatásban

A meglévő empirikus kutatások eredményei, továbbá a statisztikai adatok birtokában, nem nehéz egyszerű következtetéseket levonni, azzal kapcsolatban, hogy már az ezredforduló éveinek friss diplomásai sem felelnek meg a munkaerő-piaci elvárásoknak. Ha ehhez hozzárendeljük a mind inkább kifejezésre jutó európai integrációs folyamatokat, a munkaerő mind erőteljesebb migrációját, nyilvánvalóvá válik, hogy a térségünk emberi erőforrása nem fog megfelelő kompetenciákkal rendelkezni. Szerbiában van új Felsőoktatásról szóló törvény, viszont a karok száma, a szakirányok beindítása minisztériumi hatáskör, ahol gyakran túlsúlyba jutnak a politikai érdekeltségek. Cél olyan multidiszciplináris, rugalmas felsőoktatás megalapozása a régióban (Szerbia északi tartománya), amely majd képes lesz a piaci igényeket figyelembe véve emberi erőforrást biztosítani a térség számára. Mivel a sürges változást összefüggő tendenciaként kell, hogy felfogjuk, stratégiai lépések megfogalmazása válik szükségessé. Az észak-vajdasági régióban elemezendő a nem megfelelő számú, és a szükségleteket kielégítő felsőoktatási intézményrendszer. Hasonló a helyzet a felnőttoktatás

területén is. A felnőttoktatás, tehát nem csak törvényes szempontból képez „szabályozatlan” területet a térségben, de megfelelően akkreditált intézményi infrastruktúrával sem rendelkezik. A gazdasági teljesítőképesség jelentős része azonban a régióra hárul. Ilyen regionális kulcshelyzetek okoznak sok esetben pangást a munkaerőpiacon, amely népes (gyakran szakképzett) munkaerő-feleslegnek formájában tárgyiasul, elvándorláshoz vezet. Itt jutnának kifejezésre a kutatás által sugallt új irányelvek, a „regionális oktatás” modellezésének fő irányvonalai: egyik oldalról a munkaközvetítő irodák innovatív szerepköre, másrészt pedig az oktatási intézményrendszer által biztosított képzési – átképzési lehetőségek újult formája, a felnőttképzés térnyerése. A tanulás folyamatos és egyetemes hozzáférhetőségének biztosításával a felnőttképzés intézményrendszerét képessé kell tenni az Európában végbemenő gazdasági és társadalmi folyamatok, a tudásalapú gazdaságra és társadalomra történő áttérés új kihívásainak megfelelően a felnőttek átfogó, egész életen át tartó szakmai fejlődésének biztosítására.

A kutatás módszertana:

- a témához kapcsolódó fogalmak *elméleti megközelítése*
- a térség, és más, idegen nyelvű, illetve magyar kutatások áttekintése – *szekundáris elemzések*,
 - régiók közti *komparatív elemzések* (DKMT Eurorégiók, egyetemi központok (Szeged, Pécs, Újvidék), intellektuális vonzáskörzetek, munkaerő-piaci mérlegek térségenként, egyetemi karok és régiók valamint annak munkaerő-piaci tükörképei, stb.)
 - leíró statisztikák, egyéb *statisztikai adatok* - adatsorok elemzése: a kutatáshoz az 1991-es és a 2002-es népszámlálási adatokból (Magyarországi- és a Szerbiai Statisztikai Hivatal) a korcsoportokra, foglalkoztatásra, foglalkozásra, iskolázottságra vonatkozó adatsorok szolgáltatnak alapot.
 - *pozitív példa* – *esettanulmányok* (példaértékű, versenyképes, innováció-hordozó térségek, régiók, egyetemi karok bemutatása)
 - *mélyinterjúk* - továbbtanulási szándék, hajlam a felsőoktatásban részt venni kívánók és a felnőttoktatásba „kényszerülők” véleményének prezentálása, esetleges fókusz-csoport vizsgálatok elvégzésével, illetve kérdőíves felmérésekkel – megfelelő *primáris adatok* begyűjtése.
 - *mélyinterjúk* - munkaadói vélemények, munkavállalói vélemények elsődleges adatforrások formájában
 - munkaközvetítő irodák adatbázisa, egyetemi karok adatbázisa – *statisztikai elemzés*.

Hasznosulás:

A tudást egyre többen a gazdaság egyik fő mozgatórugójának, a fejlett piacgazdaságokban a piaci versenyelőny megszerzéséhez és fenntartásához nélkülözhetetlen tényezőként egyre fontosabbnak tekintik. Eredményes menedzselését - amelyben az információtechnológiai eszközöknek kulcsszerepük van - elengedhetetlen feladatnak tartják. A „tudáskapitalizmus” kifejlődésének tudható be a cégek közötti szövetségek rohamos szaporodása is. A globalizáció, beleértve az abban kiépülő információs- és tudásalapú társadalmat sokáig kívülről szemléltük, és gyakran még ma is csak szemléltetjük, hogyan képes egyik pillanatról a másikra, egy elsőprő trend az addigi gazdasági- és társadalmi léptéket leépíteni. A „(nem)tudás” sokszor egy ország politikai határain belül marad, amennyiben nem történik - a tudástársadalom és globalizáció kihívásainak – megfelelő alkalmazkodás. E folyamatok súlyos implikációit a gazdasági visszafejlődés folyamatában tapasztalhatjuk, a megfélemezésükhöz viszont aktív társadalmi szerepvállalásra van szükség.

